

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ)

Ενότητα 5: Κριτική προσέγγιση και ανάλυση χαρτών, διαγραμμάτων, κινηματογραφικών και τηλεοπτικών πηγών, ηχητικών πηγών, μουσείων – ιστορικών τόπων – μνημείων, προφορικών πηγών

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

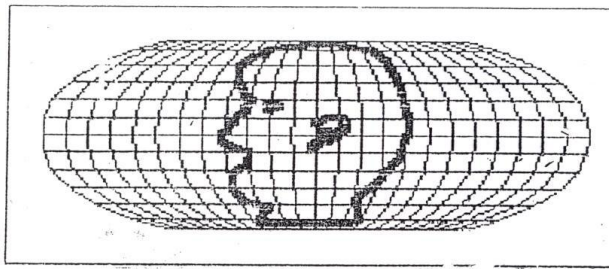

**Κριτική προσέγγιση και ανάλυση χαρτών,
διαγραμμάτων, κινηματογραφικών και
τηλεοπτικών πηγών, ηχητικών πηγών,
μουσείων – ιστορικών τόπων – μνημείων,
προφορικών πηγών**

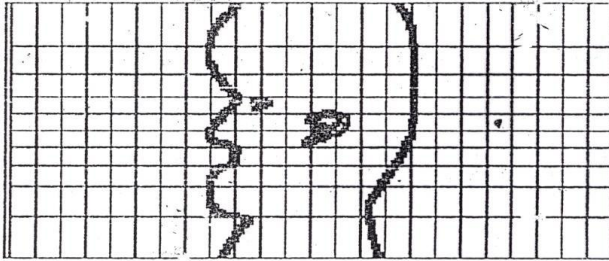
Χάρτες

- **Δημιουργός – παραγωγή – θέμα:** δημιουργός/εκδότης, προθέσεις/ιδεολογία, χρηματοδότηση, χρονολογία, τόπος, τίτλος, πηγή συλλογής δεδομένων, ιστορικό πλαίσιο, συμβάσεις και σύμβολα.
- **Χαρακτηριστικά αναπαράστασης – τρόπος οργάνωσης των δεδομένων:** σχεδίαση και κλίμακα, εδαφική διαμόρφωση αντικειμένων (σημεία, επιφάνειες, εμβαδόν), προσανατολισμός, επιλογή δεδομένων, σαφήνεια – ορθότητα – ακρίβεια.
- **Χαρακτηριστικά μορφής και τεχνικής:** καταλληλότητα γραφικών σημείων – συσχέτιση με υπόμνημα.
- **Πρόσληψη:** πρόθεση δημιουργίας, χρήση – λειτουργία, αποδέκτες, συσχέτιση όλων των μεταβλητών για ερμηνεία (= απόδοση σημασίας).

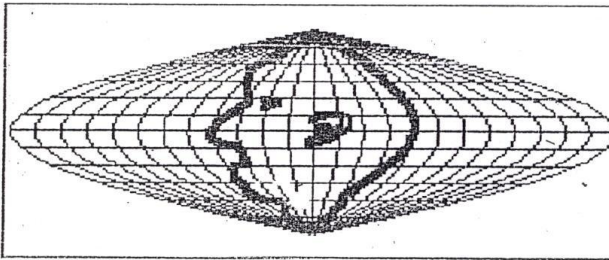

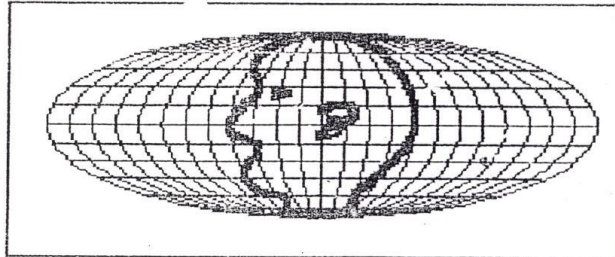
**Σχεδίαση
Robinson**

**Σχεδίαση
Mercator**

**Σχεδίαση
ελικοειδής**

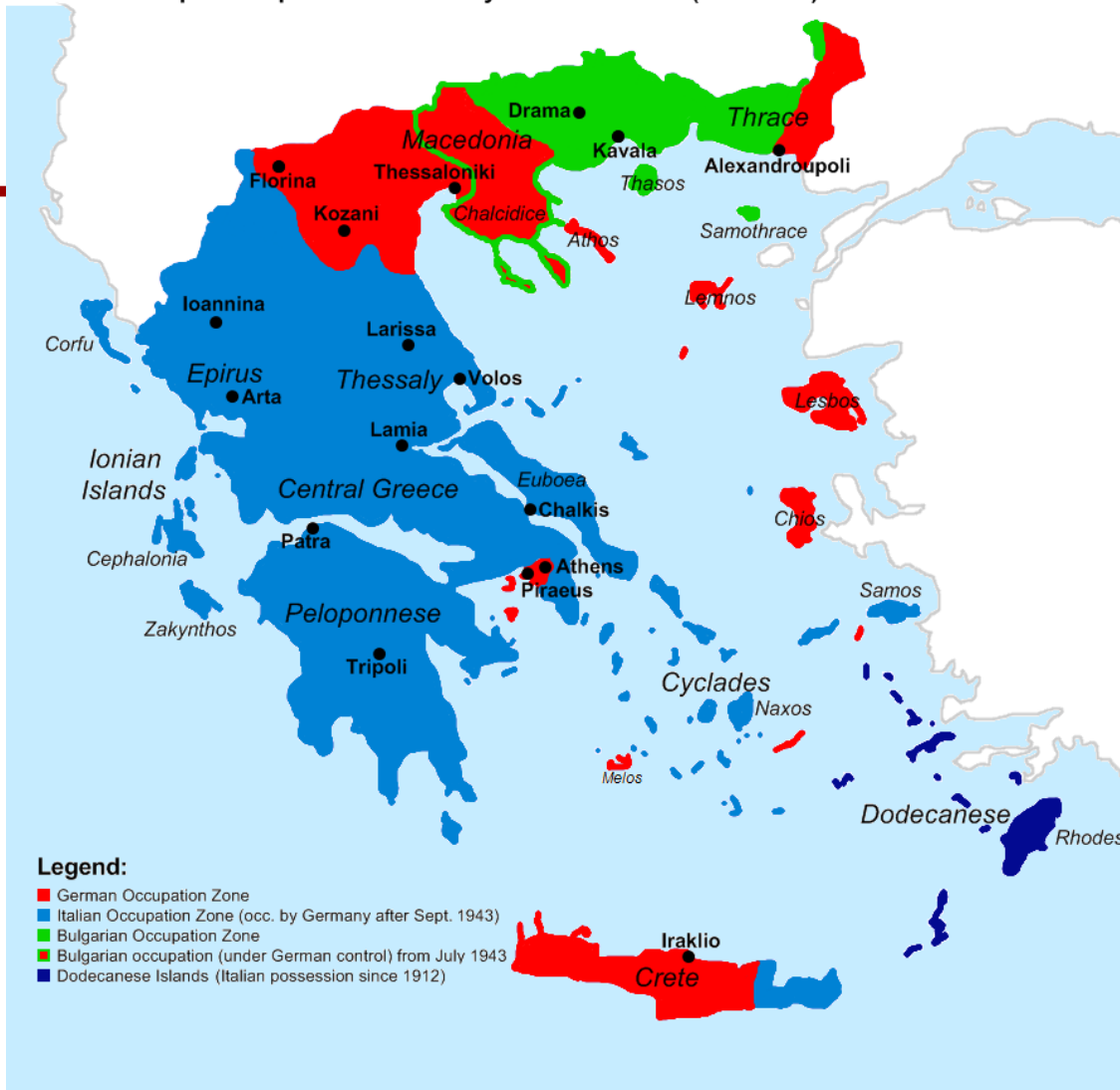
**Σχεδίαση
Mollweide**

Εικόνα 5.1: Τύποι σχεδίασης χαρτών

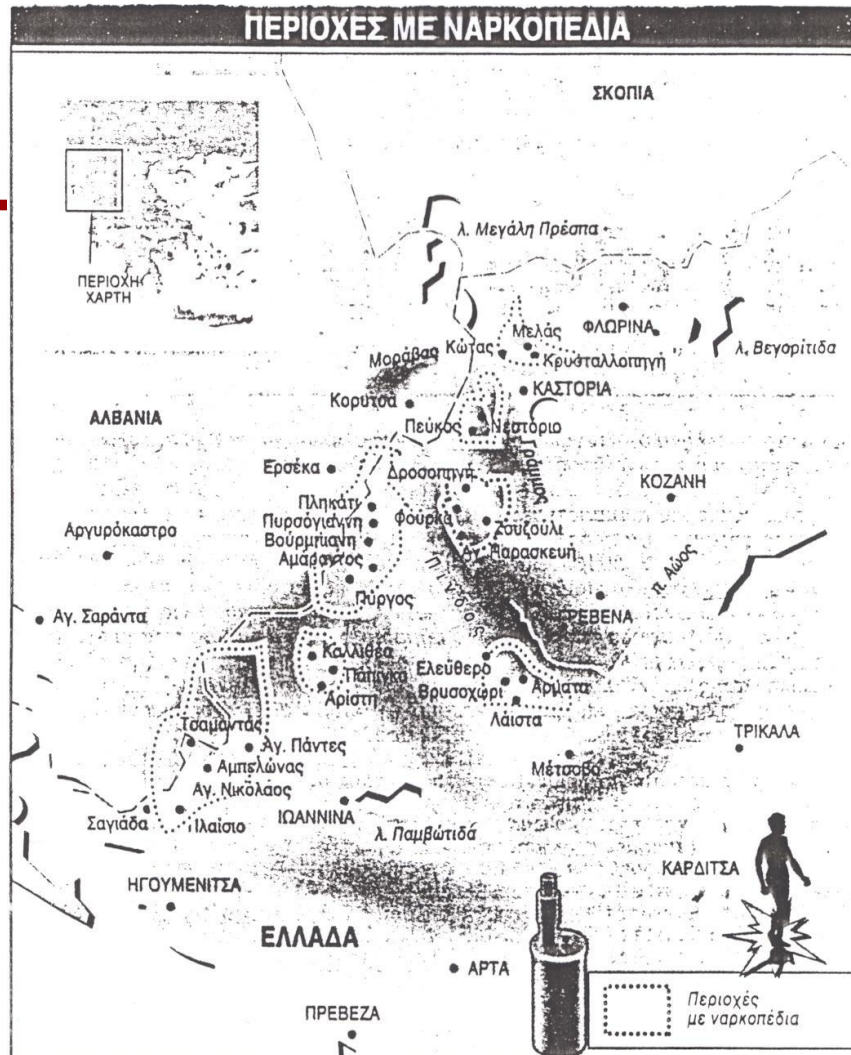
Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

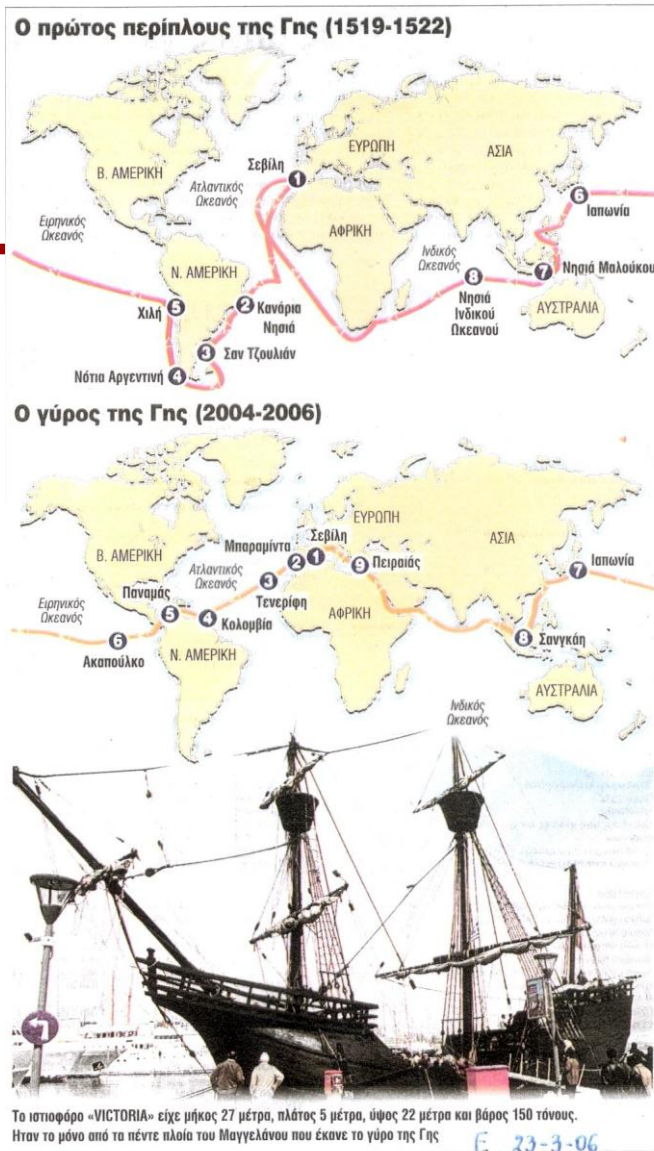
The Triple Occupation of Greece by the Axis Powers (1941-1944)

Εικόνα 5.2: Ζώνες κατοχής στην Ελλάδα 1941-1944,
http://en.wikipedia.org/wiki/Axis_occupation_of_Greece

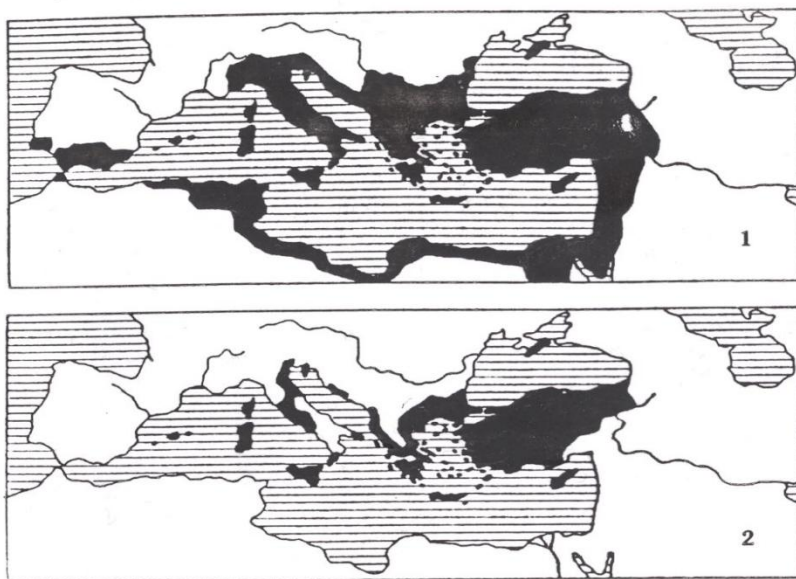
Εικόνα 5.3: Περιοχές με ναρκοπέδια, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία

Εικόνα 5.4: Ο πρώτος περίπλους της γης (1519-1522), Ελευθεροτυπία, 23-03-2006.

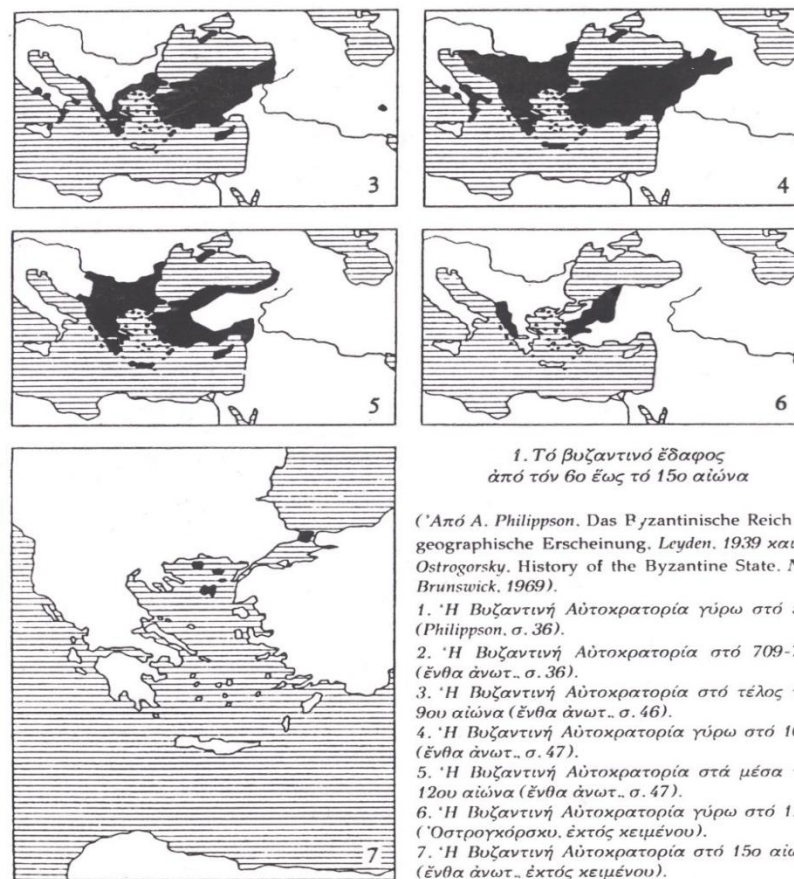
Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΠΗΓΗ:

A. Guillou, Ο Βυζαντινός Πολιτισμός

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

1. Τό βυζαντινό έδαφος από τόν 6ο έως τό 15ο αιώνα

(Άπό Α. Philippson, Das Byzantinische Reich als geographische Erscheinung, Leyden, 1939 και G. Ostrogorsky, History of the Byzantine State, New Brunswick, 1969).

1. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία γύρω στό 560 (Philippson, σ. 36).
2. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία στό 709-750 (ένθθα άνωτ.. σ. 36).
3. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία στό τέλος του 9ου αιώνα (ένθθα άνωτ.. σ. 46).
4. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία γύρω στό 1040 (ένθθα άνωτ.. σ. 47).
5. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία στό μέσα του 12ου αιώνα (ένθθα άνωτ.. σ. 47).
6. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία γύρω στό 1214 ('Οστρογκόρσκι, έκτός κειμένου).
7. 'Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία στό 15ο αιώνα (ένθθα άνωτ.. έκτός κειμένου).

Εικόνα 5.5: Χάρτης της εξέλιξης του Βυζαντίου στο Guillou, A. (1996). Ο Βυζαντινός Πολιτισμός, (μετ) Ρ. Odorico – Σμαράγδα Τσοχανταρίδου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Εικόνα 5.6: Ανάποδος χάρτης της Ελλάδας, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία.

Μουσεία – Μνημεία – Ιστορικοί τόποι

- Μουσεία – πινακοθήκες.
- Συμβατικά μνημεία – μνημειακές δημιουργίες.
- Δημόσια ή ιδιωτικά κτίρια ή ερείπια.
- Ιστορικοί τόποι.
- Χώροι διατήρησης και προβολής της ιστορικής μνήμης.
- Αντικείμενα του υλικού πολιτισμού.

Προσέγγιση μνημείων (1)

Γνωστική:

- Σχέση μνημείου με φυσικό και δομημένο περιβάλλον.
- Εντοπισμός διαφορών μεταξύ εποχών.
- Λειτουργικότητα – χρήσεις μνημείου.
- Συνοδευτικά αντικείμενα.
- Μέσα, τρόποι και συνθήκες κατασκευής.
- Κόστος κατασκευής – χρηματοδότηση.

Προσέγγιση μνημείων (2)

Βιωματική :

- Εκτίμηση για εντυπώσεις, αισθήματα και προσδοκίες επισκεπτών παλιών και νεότερων ή σύγχρονων.
- Εκτιμήσεις για τη σημασία του μνημείου.

Διαγράμματα – Γραφήματα

- Προσδιορισμός είδους και θέματος (περιεχομένου).
- Εξήγηση των περιεχομένων.
- Έλεγχος εγκυρότητας: προέλευση, χρόνος, τρόπος συλλογής δεδομένων και καταγραφής κ.λπ.
- Έλεγχος αξιοπιστίας: συσχέτιση με άλλα ανάλογα δεδομένα ή άλλου είδους πηγές, ένταξη στα ιστορικά συμφραζόμενα.
- Εκτίμηση του δείγματος: επάρκεια και καταλληλότητα για υπολογισμούς και εξαγωγή συμπερασμάτων.
- Αξιολόγηση της συνεισφοράς των δεδομένων στην εξήγηση του θέματος: π.χ. δυναμική της ανθρώπινης συμπεριφοράς, ιστορικές τάσεις και συνθήκες σε μια εποχή, οικονομική κατάσταση πληθυσμού κ.λπ.

Ποσοστά αναλφαβητισμού

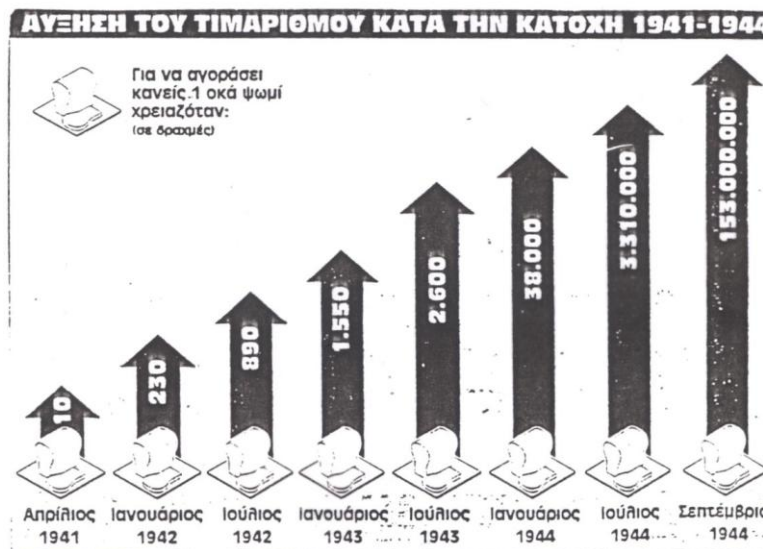
ΧΩΡΑ:	1870	1890	1910	1930	1950	1965
Σουηδία	5 – 10	1 – 5	1 – 2	0,1	1 – 2	1 – 2
Δανία	5 – 12	1- 8	1 – 5	1 - 2	1 – 2	1 – 2
Νορβηγία	5 – 15	5 – 10	1 – 5	1 - 5	1 – 2	1 – 2
Ελβετία	7 – 12	1 – 5	1 – 2	1 – 2	1 – 2	1 – 2
Γερμανία	8 – 13	1 – 8	1 – 5	1 – 2	1 – 2	1 – 2
Φινλανδία	25	10 - 15	1,1	1,0	1 – 2	1 – 2
Αγγλία- Ουαλία	25 – 30	10 – 15	5 – 10	1 – 5	1 – 2	1 – 2
Γαλλία	31	18 – 22	11,9	5,3	3 – 4	1 – 2
Ισπανία	65-70	61	52.2	30-35	17,3	8–13
Πορτογαλία	–	75 – 80	68,9	41,7	41,7	35–40
ΕΛΛΑΔΑ	75 – 80	68 – 72	59,7	45,1	25,9	15–20
Ρωσία	–	80 – 85	50 – 60	35 – 45	5–10	1–5
Τουρκία	95 +	90 +	85 +	80 – 85	68,1	57–62

Εικόνα 5.7: Πίνακας με τα ποσοστά αναλφαβητισμού, Peter Flora & Carlo Cipolla στο Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΑΠΩΛΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ			
ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΘΑΝΑΤΟΙ*	ΑΡΙΘΜΟΣ
		*Οι μη βίαιοι θάνατοι κατά την περίοδο της πείνας υπερέχουν των γεννήσεων κατά 260.000	
Πολίτες προς τη Μέση Ανατολή	45.000	Κατά τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο	15.700
Στρατιωτικοί προς τη Μέση Ανατολή	15.000	Κατά τον Ελληνογερμανικό πόλεμο	8.000
Ομηροι στη Βουλγαρία	50.000	Από εχθρικούς βομβαρδισμούς	3.000
Ομηροι στη Γερμανία	30.000	Από σφαγές των Βουλγάρων	40.000
Ομηροι στην Ιταλία	10.000	Εκτελέσεις από Γερμανούς-Ιταλούς	30.000
		Στον Ανταρτοπόλεμο	50.000
Ελληνοεβραίοι απαχθέντες στην Πολωνία	60.000	Από συμμαχικούς βομβαρδισμούς	4.000
		Απώλειες δυνάμεων στο εξωτερικό	1.100
		Απώλειες εργαζομένων στο Εμπορικό Ναυτικό	3.500
ΣΥΝΟΛΟΝ	210.000	ΣΥΝΟΛΟΝ	415.300

Στις 940.000 ανέρχονται συνολικά οι απώλειες του πληθυσμού της Ελλάδας κατά την περίοδο της Κατοχής 1941-44. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός της χώρας το 1940 ήταν 7.335.000 κάτοικοι ενώ το 1944 6.805.000 κάτοικοι αντί 7.745.000 που προβλέπετο, αν δεν μεσολαβούσε η Κατοχή.

Εικόνα 5.8: Απώλειες πληθυσμού της Ελλάδας στην περίοδο κατοχής 1941-1944, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία.

Κινηματογράφος – Τηλεόραση (1)

Χρησιμότητα:

- Πολύτιμο αρχείο για τα ιστορικά γεγονότα και την καθημερινή ζωή.
- Πηγή για την κοινωνική, πολιτισμική και διανοητική ιστορία.
- Πηγή για τις ποικίλες ερμηνευτικές θεωρήσεις και μέσο για την κατανόηση του παρελθόντος και των τρόπων σκέψης πάνω σ' αυτό.
- Αποθήκη της συλλογικής μνήμης.

Κινηματογράφος – Τηλεόραση (2)

Είδη ταινιών – χρησιμότητα:

- Κινούμενα σχέδια: παρακολούθηση και κατανόηση αλλαγής.
- Βιογραφικές ταινίες: χαρακτηριστικά, σκέψεις, συναισθήματα, κίνητρα κ.λπ.
- Ιστορικές ταινίες: διασάφηση γεγονότων, ερμηνείες.
- Ντοκιμαντέρ: ζωντανές εικόνες για γεγονότα, λαούς, τόπους κ.λπ.
- Πλασματικές ταινίες: κατανόηση κλίματος εποχής.

Κριτική προσέγγιση και ανάλυση ταινιών (1)

- Εξωτερικά χαρακτηριστικά: τίτλος/τίτλοι, είδος – θέμα, παραγωγή (χώρα, τόπος, χρόνος), γλώσσα/γλώσσες, διάρκεια, χρώμα, διανομή – προβολή.
- Υπόβαθρο: χρηματοδότηση, σκηνοθέτης, σενάριο, πρωταγωνιστές – διανομή ρόλων.
- Εσωτερικά χαρακτηριστικά: γνησιότητα - αυθεντικότητα, φωτογραφία, σκηνοθεσία, κίνηση, ηθοποιία, υπόθεση, δραματικότητα, ήχος – μουσικά, επιμέλεια, θεωρία – ύφος.

Κριτική προσέγγιση και ανάλυση ταινιών (2)

Ανάλυση:

- Ιδεολογία.
- Πραγματολογικά στοιχεία.
- Προθέσεις – μηνύματα.
- Πρόσληψη – κριτικές.
- Ιστορικά – κοινωνικά συμφραζόμενα.
- Χρησιμότητα ταινίας ως ιστορικής πηγής.

Πίνακας ανάλυσης σκηνών κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού υλικού

Σκηνή	Πρόθεση-λειτουργία	Ιστορικά σχόλια
<ul style="list-style-type: none">- Πλάνο (πρόσωπα, τόπος, χρονολογίες, συμπεριφορές, κοστούμια, τεχνικές κλπ)- Αφήγηση- Διάλογοι- Μουσική		Με βάση άλλες πηγές ή ιστοριογραφικά κείμενα

Μουσική - Τραγούδια

- Πλαίσιο δημιουργίας και παραγωγής: στιχουργός, συνθέτης, εκτελεστής, παραγωγός κ.λπ. (αν πρόκειται για έντεχνη δημιουργία), χρόνος και τόπος δημιουργίας και πρώτης εκτέλεσης, συνθήκες δημιουργίας, σχέσεις μεταξύ διαφορετικών εκτελέσεων, σκοπός δημιουργίας, μέσα παραγωγής – αναπαραγωγής, άλλες πηγές τραγουδιού.
- Πλαίσιο περιεχομένου: τίτλος, είδος (πολιτικό, στρατιωτικό, κοινωνικό, ερωτικό κ.λπ.), περιεχόμενα (θέμα, ιδέες, αξίες, στάσεις, προκαταλήψεις, αφήγηση κ.λπ.), ρητορική.
- Πλαίσιο δομής και τεχνικής: μετρική δομή, βασικά στοιχεία μουσικής (ρυθμός μελωδία αρμονία κ.λπ.), σχέση στίχων με μουσική (μονοφωνικό, χορωδιακό κ.λπ.), μουσική κατηγορία (λαϊκό, έντεχνο, καθιστικό, χορευτικό κ.λπ.).
- Ιστορικό πλαίσιο: εποχή, συσχέτιση με δημιουργούς, συσχέτιση με άλλες πηγές.
- Πλαίσιο πρόσληψης και ερμηνείας: μήνυμα, ακροατήριο, κριτικές, απήχηση κ.λπ.

Ραδιοφωνική ομιλία (1)

- Χρόνος και τόπος πραγματοποίησης και μετάδοσης.
- Απευθείας ή ηχογραφημένη μετάδοση.
- Στοιχεία για τον ομιλητή.
- Περίσταση και θέμα ομιλίας.
- Περιεχόμενο ομιλίας – ιδεολογικά χαρακτηριστικά – οπτική.
- Συσχέτιση με ιστορικά γεγονότα και κλίμα εποχής.

Ραδιοφωνική ομιλία (2)

- Προθέσεις ομιλητή.
- Μήνυμα – κλειδί.
- Ύφος και στυλ.
- Ποιότητα ήχου – υπόβαθρο.
- Ακροατήριο – υποδοχή ομιλίας.
- Σχολιασμός – κριτικές για την ομιλία στον τύπο.
- Σύγκριση ακουστικής εντύπωσης με εντύπωση από γραπτή μορφή ομιλίας.

Προφορικές πηγές (1)

Αξία πηγών προφορικής ιστορίας:

- Διερεύνηση ατομικής και συλλογικής μνήμης.
- Άμεση επαφή με ιστορικά γεγονότα και πτυχές της καθημερινής ζωής – Αίσθηση του συγκεκριμένου.
- Ανθρωποποίηση της ιστορίας.
- Ευκαιρίες για συνειδητοποίηση των κοινωνικών μηχανισμών μνήμης και παραγωγής ιστορικής γνώσης.
- Διερεύνηση μηχανισμών πρόσληψης και ερμηνείας της ιστορικής πραγματικότητας.
- Ανίχνευση πολιτικών, κοινωνικών κ.ά. Αξιών.

Προφορικές πηγές (2)

Ιδιομορφία πηγών προφορικής ιστορίας:

- Απλά ίχνη, ενδείξεις για ό,τι θυμούνται οι άνθρωποι (αναξιόπιστη η ατομική μνήμη).
- Συνδεδεμένες με το παρόν (φόρτιση).
- Ειδική επεξεργασία = αποκωδικοποίηση βιωμένων εμπειριών.
- Συσχέτιση με άλλες πηγές.

Διαδικτυακές πηγές – ΤΠΕ

Προβλήματα:

- Εντυπωσιασμός.
- Χειραγώγηση.
- Άκριτη – αποσπασματική προσέγγιση.
- Ευκολία αναπαραγωγής – αντιγραφή.
- Μέγεθος.
- «Ζούγκλα» παραπληροφόρησης.
- Αποθάρρυνση μαθητών από ανάγνωση βιβλίων και επίσκεψη στις βιβλιοθήκες.

Δελτίο αξιολόγησης ιστοσελίδων

A/A	ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1	Ονομασία κόμβου	
2	Ηλεκτρονική διεύθυνση	
3	Δημιουργός	
4	Γλώσσα-γλώσσες	
5	Κοινό	
6	Κατηγορία-τίτλος	
7	Περιεχόμενα	
8	Παιδαγωγική αξία	
9	Διδακτικές χρήσεις	
10	Πρόσβαση-εφαρμογή	
11	Εμφάνιση-πλοήγηση	

Σύγχρονο διδακτικό πλαίσιο και χρήση πηγών (1)

Οι ιστορικές πηγές συμβάλλουν:

- στην αντιμετώπιση της ανίας και της παθητικότητας (αφήγηση εγχειριδίων, μονόλογος εκπαιδευτικού).
- στη δραστηριοποίηση κινήτρων μάθησης (ελκυστικότητα γνώσης, ικανοποίηση περιέργειας και ενδιαφερόντων).
- στην υπέρβαση των αδυναμιών του παλιού μεταβιβαστικού παραδείγματος της γνώσης (μετάδοση έτοιμου σώματος γνώσεων).

Σύγχρονο διδακτικό πλαίσιο και χρήση πηγών (2)

- στην προώθηση της ενεργητικής, ερευνητικής και ανακαλυπτικής μάθησης (απόδοση νοήματος στη γνώση): ενίσχυση μάθησης όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν περισσότερες αισθήσεις, δεν αντιμετωπίζουν πληθωρισμό πληροφοριών, μαθαίνουν σε πολλαπλό περιβάλλον, έχουν χρόνο για την αφομοίωση της γνώσης εστιάζοντας σε έννοιες-κλειδιά, βασικά περιεχόμενα και διαδικασίες, εξασκούνται συχνά στην κριτική ανάλυση πηγών και στην εξήγηση διαφορετικών ερμηνειών.
- στην αποφυγή της μονολιθικότητας, του δογματισμού και των ιδεολογικών καταχρήσεων της ιστορίας.
- στην ανάπτυξη αναλυτικών και ερμηνευτικών δεξιοτήτων, απαραίτητων για την κατανόηση του παρελθόντος.

Σύγχρονο διδακτικό πλαίσιο και χρήση πηγών (3)

- Στην ανακάλυψη των σχέσεων μεταξύ παρόντος και παρελθόντος (κριτική εξέταση ιδεολογικών και ιστοριογραφικών προσεγγίσεων και οπτικών).
- Στην ανάπτυξη της ιστορικής ενσυναίσθησης.
- Στην αίσθηση αμεσότητας, αυθεντικότητας, ρεαλισμού και ζωντάνιας κατά την εξέταση του παρελθόντος.
- Στην ευαισθητοποίηση απέναντι στα ιστορικά κατάλοιπα.
- Στη σύζευξη της θεωρίας με τα γεγονότα, στην κριτική ανάλυση των διαφορετικών ερμηνειών και στην εξήγηση των διαφορετικών μορφών ιστορικής αφήγησης.
- Στην κατανόηση των ιστορικών εννοιών.
- Στην ανακάλυψη της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ των ποικίλων ιστοριογραφικών αναπαραστάσεων, των νοημάτων και των χρήσεών τους με την ιστορική σκέψη και έκφραση.

Σύγχρονο διδακτικό πλαίσιο και χρήση πηγών (4)

- Στην αντιμετώπιση αντικρουόμενων οπτικών και ερμηνειών, στον εντοπισμό στερεοτύπων και προκαταλήψεων, στη διαχείριση των αντιφάσεων, της αμφιβολίας και της αβεβαιότητας, στην πολυπρισματική προσέγγιση συγκρουσιακών θεμάτων, στην επίλυση προβλημάτων και στη διαμόρφωση προσωπικής άποψης.
- Στην κατανόηση της φύσης των πηγών και των τρόπων αξιοποίησής τους για την εξαγωγή συμπερασμάτων.
- Στην καλλιέργεια του «ιστορικού γραμματισμού» σε συνδυασμό με τον «αφηγηματικό γραμματισμό» και τις «αναγνωστικές δεξιότητες».
- Στον εκδημοκρατισμό της διδακτικής πράξης και στην ελευθερία της σκέψης.
- Στη διαμόρφωση ενεργών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών.

Βήματα για την επεξεργασία των πηγών (1)

Βασικά ερωτήματα:

- 1.Θέμα – περιεχόμενο.
- 2.Κατηγορία και είδος.
- 3.Γνησιότητα.
- 4.Αυθεντικότητα.
- 5.Προέλευση (χρόνος – τόπος δημιουργίας / ανακάλυψης, δημιουργός).
- 6.Ένταξη στο ιστορικό πλαίσιο.

Βήματα για την επεξεργασία των πηγών (2)

Στοιχεία ανάλυσης και ερμηνείας:

1. Κατανόηση (γλώσσα – ύφος, σύμβολα – κώδικες κλπ).
2. Αξιοπιστία – εγκυρότητα (θέση – ρόλος δημιουργού, σχέση με γεγονότα – ακρίβεια, προθέσεις, κενά – παραλείψεις, προέλευση πληροφοριών κλπ).
3. Ιδεολογική ανάλυση – πλαίσιο δημιουργίας (ιδέες, αξίες, πεποιθήσεις, οπτικές, προκαταλήψεις κλπ).
4. Αποδέκτες / πρόσληψη (σύγχρονοι και μεταγενέστεροι).
5. Σύγκριση / διασταύρωση (ενίσχυση οπτικών ή διαφωνίες).
6. Σημασία (ερωτήματα, συνεισφορά στην κατανόηση του θέματος).

Παράδειγμα ανάλυσης (1)

Η πηγή
ως «κλειστός» και ως «ανοιχτός»
κόσμος

Παράδειγμα ανάλυσης (2)

«Έτσι στο τέλος της περιόδου το σχήμα διαγράφεται με πληρότητα, και οι στόχοι έχουν καθορισθή με σαφήνεια: Οι Έλληνες οραματίζονται για το ελεύθερο κράτος τους ένα εκπαιδευτικό σύστημα κλιμακωμένο σε τρεις βαθμίδες, που θα προσφέρεται δωρεάν (τουλάχιστο στην πρώτη βαθμίδα) σε αγόρια και κορίτσια κάτω από την επίβλεψη της Βουλής, με υπεύθυνο στην κυβέρνηση έναν ειδικά ορισμένο Υπουργό. Το δικαίωμα στη μόρφωση θα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο και η εκπαίδευση θα αποβλέπη στη διαμόρφωση ελεύθερων πολιτών, που θα έχουν συνείδηση τόσο των καθηκόντων όσο και των δικαιωμάτων τους.

Παράδειγμα ανάλυσης (3)

Όταν όμως έρχεται η ώρα να οργανωθεί το κράτος, ο προσανατολισμός της εκπαίδευσης φαίνεται να αλλάζει ριζικά, όπως ριζικά άλλαξε και η μορφή του πολιτεύματος σε σύγκριση με αυτά που είχαν οραματισθή οι Έλληνες στα χρόνια του Αγώνα. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, με τη γενικότερα «πατρική» στάση του απέναντι στους πολίτες του νέου κράτους, δίνει στην εκπαίδευση των τέκνων τους έναν χαρακτήρα έντονα φιλανθρωπικό και σωφρονιστικό. Το πρώτο εκπαιδευτικό ίδρυμα που συσταίνεται μετά την άφιξή του (με δική του, μάλιστα, προσωπική, φροντίδα) είναι ένα ορφανοτροφείο (τ. 9), του οποίου οι τρόφιμοι υποβάλλονται σε βαριά σκληραγωγία («προσκεφάλαιον μία πέτρα») και απειλούνται με μια κλίμακα ποινών που φτάνει ως τη διαπόμπευση».

Α. Δημαράς (1973). *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε*. Α'. Αθήνα: Ερμής, σελ. κζ' - κη'.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

1828

9. Η ΕΚΔΥΣΙΣ ΚΑΙ Η ΕΝΔΥΣΙΣ ΓΙΝΕΣΘΩ Ο.ΙΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΕΝΩΠΙΩΝ

Ἐπιτομή τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Ὁργανοτροφείου, ὅσο ἦταν ἀκόμη στὸν Πόρο, πρὶν νὰ μεταφερθῆ ἰστὴν Αἴγινα

Πόρος, 14 Μαρτίου 1828

Ὁ κ. Καλλέργης¹ θέλει σὰς δόση τὴν ἐνδυμασίαν τῶν διακιστευομένων εἰς ὑμᾶς παιδίων, τοῦτέστι μίαν φουστανέλλαν, δύο ὑποκάμισα, δύο βρακία, ἓν ζευγάριον παπουκίων, ἓν φέσιον, μίαν κακόταν, καὶ μίαν ζώνην.

Πρὶν τὰ ἐνδύσαστε, πρέπει νὰ κουρευθῶσι καὶ νὰ κλυθῶσι καλῶς. Ὑποκάμισον καὶ βρακίον νὰ ἀλλάζωσι καθὲς ὀκτώ. Ἡ ὑπερέτρια θέλει τὰ κλίνει. Τὰς κακότας τῶν νὰ ἀκριβῶσι καθ' ἑκάστην μόναν τῶν, καὶ ἔπειτα νὰ τὰς κρεμῶσιν εἰς καρφίον, δεξιῶν τὸν τόπον ἑκάστου. Αἱ κλίνας τῶν νὰ εἶναι ἀπὸ ἄχυρον ἢ φύλλα ξηρὰ ἰκανῶς, τὸ προσκεφάλαιον μίαν πέτρα, καὶ σκέπασμα ἢ καπότα. Τὰ πρῶτα κουρέλια τῶν, ἀφοῦ κλυθῶσι, νὰ φυλαχθῶσι καλῶς κατὰ μέρος εἰς δέμα φέρον τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὄνομα ἑκάστου παιδίου. Νὰ κρατήσαστε δὲ σημειώσιν ἀκριβῆ τῶν ἐνδυμασιῶν ὅσας λαμβάνετε δίδοντες ἀπόδειξιν, καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, καὶ κατὰ μῆνα νὰ με δίδετε λόγον δι' ἐκθέσεως.

Σὰς συνάπτεται ὑπόδειξις τῶν ποινῶν ὅς ἐπιτρέπεσθε νὰ ἐπιβαλλετε εἰς τὰ παιδία, καὶ τῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐξηγησμένων εἰς αὐτά. [...]

Ἡ ἀποταξία, ἡ ἀκείθεια, ἡ στάσις, καὶ τὸ ψεῦδος, θέλωσι κολάζεσθαι ὡς ἐπεξῆς: Τὴν μὲν πρῶτην φοράν, ἔστω κοινῆς ἐμβριθῆς καὶ δημοσίας ἐνώκειον τῶν ἄλλων παιδίων, τὴν δὲ δευτέραν, ἀλλοθῶστευσις τῆς τροφῆς εἰς τὸ ἡμεῖς, καὶ τὴν τρίτην, ἐκδύσις τοῦ ἐνόχου παιδίου ἀπὸ τὰ καινοῦργια φαρμάκα καὶ ἐνδύσις μετὰ τὰ πρῶτα κουρέλια. Δὲν θέλει δὲ συγχωρηθῆ, εἰμὴ ἀφοῦ βαστάσῃ, τὴν ποινήν ταύτην εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τοῦλάχιστον, καὶ κατ' αἰτησίαν τῶν παιδίων τοῦ τμήματός του. Καὶ ἡ ἐκδύσις καὶ ἡ ἐνδυσις γινέσθω ὅλων τῶν μαθητῶν ἐνώπιον. Ἐκ δὲ τῆς ἐκθέσεώς σας θέλω ἴδει ἂν χρειάζωνται καὶ βαρύτεραι ποιναι. [...]

¹ Π. Πηφανῆς + ἐπισημῶς Ν. Καλλέργης [1793-1863], ἐπὶ διαρρηθῆς ὑπομνήσεως Ἐπιτομῆς τοῦ Καποδίστρια τοῦ Ὁργανοτροφείου.

Εικόνα 5.9: Η έκδυση και η ένδυση των νέων στην περίοδο Καποδίστρια στο Α. Δημαράς (1973). *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε*. Α'. Αθήνα: Ερμής.

Ερωτήματα στην πηγή / με βάση την πηγή

- Προκαταρκτική εξέταση πηγής:
 - Χρόνος και τόπος δημιουργίας
 - Δημιουργός
 - Αποδέκτης.
- Ποια είναι τα κύρια θέματα στα οποία αναφέρεται η πηγή;
- Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το παράθεμα να απαντήσετε τεκμηριωμένα στα ακόλουθα ερωτήματα:
 - α) ποια θέματα θεωρεί ο Καποδίστριας ως ζητήματα άμεσης προτεραιότητας σε σχέση με την αγωγή των τροφίμων του ορφανοτροφείου;
 - β) πώς θα χαρακτηρίζατε τις αντιλήψεις του Καποδίστρια για την αγωγή των παιδιών και των νέων;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (1)

1. Ενδυμασία:

- τι φορούσαν τότε οι Έλληνες, ιδιαίτερα τα παιδιά και οι νέοι;
- πού θα μπορούσαν τότε να βρουν υφάσματα ή έτοιμα ενδύματα;
- ποιοι θα μπορούσαν να ράψουν στολές;
- κατά πόσο έχει σχέση με την ιδεολογία της ομοιομορφίας;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (2)

Υγιεινή:

- ποιες ήταν οι γενικότερες συνθήκες υγιεινής την εποχή εκείνη;
- τι αρρώστιες μπορεί να είχαν οι τρόφιμοι του ορφανοτροφείου;
- σε τι θα μπορούσε να αποσκοπεί η σχολαστική τήρηση κανόνων υγιεινής και οι σχετικές λεπτομερείς οδηγίες του Καποδίστρια;
- έχουν σχέση οι σχετικές οδηγίες του Καποδίστρια με σκληραγωγία, όπως την αντιλαμβάνονταν οι τότε σύγχρονοι;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (3)

Σύστημα ποινών:

- τι ποινές ίσχυαν πριν και μετά τον Καποδίστρια στα ελληνικά σχολεία;
- τι ποινές ίσχυαν σε ανάλογα ιδρύματα της «προηγμένης» Ευρώπης;
- είχε υπόψη του ο Καποδίστριας τι συνέβαινε αλλού;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (4)

Προέλευση τροφίμων ορφανοτροφείου:

- από πού προέρχονταν τα ορφανά;
- ποια ήταν η ηλικία τους;
- τι είδους συνήθειες και συμπεριφορές μπορεί να είχαν;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (5)

Αποτίμηση του προσωπικού ενδιαφέροντος του Καποδίστρια:

- ποια άλλα προβλήματα είχε να αντιμετωπίσει ο Καποδίστριας με τον ερχομό του στη χώρα;
- ποιο ήταν το γενικότερο ενδιαφέρον του για την εκπαίδευση και την αγωγή των παιδιών και των νέων; πώς μπορεί να συσχετιστεί με τη στάση του απέναντι στα ορφανά;

Νέα ερωτήματα στην πηγή: η πηγή ως «ανοιχτός κόσμος» (6)

Αξιολογικές κρίσεις:

- πώς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η «πολιτική» του Καποδίστρια ως προς την αγωγή και την εκπαίδευση με βάση την ανίχνευση στοιχείων που μπορεί να προκύψουν ύστερα από τη διερεύνηση των πιο πάνω ερωτημάτων;
- ποια σχέση μπορεί να έχει η συγκεκριμένη πολιτική με τη γενικότερη ιδεολογία του Καποδίστρια;

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/3)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

- Εικόνα 5. 1: Τύποι σχεδίασης χαρτών, Μαυροσκούφης Δημήτρης. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 5.2: Ζώνες κατοχής στην Ελλάδα 1941-1944, Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Ανάκτηση από http://en.wikipedia.org/wiki/Axis_occupation_of_Greece (19-01-2015).
- Εικόνα 5.3: Περιοχές με ναρκοπέδια, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 5.4: Ο πρώτος περίπλους της γης (1519-1522), Ελευθεροτυπία, 23-03-2006. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/3)

- Εικόνα 5.5: Χάρτης της εξέλιξης του Βυζαντίου Guillou A., Ο Βυζαντινός Πολιτισμός, μετ. Ρ. Odorico – Σμαράγδα Τσοχανταρίδου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1996. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 5.6: Ανάποδος χάρτης της Ελλάδας. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση > <σύνδεσμος> < ???>
- Εικόνα 5.7: Πίνακας με τα ποσοστά αναλφαβητισμού, Peter Flora & Carlo Cipolla στο Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 5.8: Απώλειες πληθυσμού της Ελλάδας στην περίοδο κατοχής 1941-1944, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.
- Εικόνα 5.9: Η έκδυση και η ένδυση των νέων στην περίοδο Καποδίστρια στο Α. Δημαράς (1973). *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Α΄*. Αθήνα: Ερμής. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/3)- Βιβλιογραφία

- Δημαράς, Α. (1973). *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε*. Α'. Αθήνα: Ερμής.
- Guillou, A. (1996). *Ο Βυζαντινός Πολιτισμός*, (μετ) Ρ. Odorico – Σμαράγδα Τσοχανταρίδου. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες και πραγματικότητα*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Μαυροσκούφης Δ. Κ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης. «Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (με εφαρμογές). Κριτική προσέγγιση και ανάλυση χαρτών, διαγραμμάτων, κινηματογραφικών και τηλεοπτικών πηγών, ηχητικών πηγών, μουσείων – ιστορικών τόπων – μνημείων, προφορικών πηγών». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS223/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

